

پیشه کی

هه بوونی دوو بیروپای گونجاو، یان دژ به یهک بو شیکردنه وه و لیکدانه وهی بابه تیکی ریزمانی، یان به کارهینانی دوو دهسته واژهی جیاواز و هاوواتا بو واتایهک له هه موو زمانیکدا کاریکی باوه، به لام سه پاندنی بیروپایهک به سه ر بیروپایهکی تردا، یان به کارهینانی دهسته واژه یهک له جیاتی چهند دهسته واژه یهکی هاوواتا، پیوستی به بریاری سه پاندن و زهمینه سازی هه یه، ههروهک ئاشکراشه بریار به پالپشتی دهسه لات جیبه جی ده کریت، زهمینه سازیش له ری پی په روه رده و خویندنه وه دروست ده بیت و به به رنامه ی بو دار پیژراو په پیره و ده کریت، ئینجا به تیپه ری نی کات و له ده رئه نجامدا بیروپایهک جیگیر ده بیت و وشه یهک جیگه ی چندان وشه ی هاوواتا ده گریته وه، وشه هاوواتا کانیش به ده وله مه ندی فرهه نگی زمان ده زانریت.

ههروهک ده زانین بو ستاندارد کردن و ریکخستنی زمانی کوردی چندان بیروپای گونجاو و دژ به یهک هه ن، بو واتای مه به سستیکیش چندان وشه ی هاوواتا هه ن، به لام نه بو سه پاندنی بیروپایهک نه بو هه لبراردنی وشه یهک ناتوانریت نه و بریاره بدریت که کامه یان په پیره و بکریت و هه لبرت دریت و به کار بهینریت، چونکه نه و زهمینه یه سازنه کراوه تا بیروپایهک به سه ر بیروپایهکی تردا سه پیتریت، تاکه وشه یه کیش له نووسیندا له جیاتی وشه یهکی تر به کار بهینریت، بو به ده بینن ئیستا بو یه کلا ییکردنه وهی گرفته زمانه وانیه کانمان پشت به چندان بیروپا ده به ستریت، له به کارهینانی وشه شدا چهند وشه یهک له یهک کاتدا بو واتایهک له نووسیندا به کار

به کارهینانی چهند سه ره ناویکی زمانه وانی

کازم عه باس زه ندی

(۱ - ۲)

دههینترین، ئەمەش بۆ زمانیک نابیت ئەگەر هەولێ ستانداردکردنی بۆ بدریت، چونکه ستاندارد بە واتای سەپاندنی یەک بیرورای پێزمانی و بەکارهێنانی یەک وشە لە نووسیندا دیت، هەرچەند بیروبۆچوون و وشە تریش هەبیت.

پێویستە ئیستا بەر لەپێڕادان بۆ سەپاندنی بیرورایەک و دەستنیشانکردنی دەستەواژەیەک لە نووسیندا یەکەم هەنگاومان سازکردنی زەمینه بێت، ئەم هەنگاوەش بە پێکخستنی رینووس و هەلبژاردنی ئەو دەستەواژە و زاراوانە دەبێت که وەک سەرناو و نیشان بۆ بابەتە رێزمانییەکان بەکار دەهێنرێن.

۱- (کار)، یان (کردار)

ئەم دوو دەستەواژەیە وەک زاراویەک بۆ ناولینانی سەرە بابەتی رێزمانی (verb) بەکار دەهێنرێن، که دەلێن: (کار، یان کردار) ی رابوردوو - پانەبوردوو) هەردوو واتاش لەو واتایەوه نزیکن که ناخێوەری کورد مەبەستییەتی، ئەویش بەرانبەر بە واتای (ئیش، کریار، کردار) ی کوردی و (عمل - شغل - فعل) ی عەرەبییە.

هەندیک لە زمانەوانان و نووسەرە پێشتر وشە (کردار و فەرمان) یان لەبری (کار) بەکار دەهێنا، لە هەمان کاتدا بۆ واتای (چاووگ) ییش بەکاریان دەهێنا (۱)، بەلام بەسەرئێگرتن لە نووسینەکانی ئیستا دەبینین دەستەواژە (کار) بۆ ناولینانی کارەکان لە گەردانکردندا بەتەواوی جێگە دەستەواژە (کردار و فرمان) ی گرتووەتەوه.

دەستەواژە (کار) لەرەگی چاووگی (کردن) دروست بوو که (کەر) (۲) ه، بەلام که (ه) ی رەگ گۆراوه بۆ (۱)، دەستەواژە (کار) ی لێ دروست بوو که وەک وشە یەکی فەرەهنگی بە واتای (ئیش) بەکارهێنراوه هەرەک لە:

- (جووتکردن) جووتکەر - جووتکار، پاشان بوو تە (جووتیار).

- (سەرپەرشتیکردن) سەر پەشتیکەر - سەرپەرشتیکار، پاشان بوو تە (سەرپەرشتیار).

- (پێشکەشکردن) پێشکەشکەر - پێشکەشکار.

- (کریکردن) کریکەر - کریکار.

دەستەواژە (کردار) لە رەگی چاووگ و نیشانە (د) ی چاووگ و پاشگری (ار) دروست بوو (کردن)

کر + د + ار)، ئەم دروستبوونەش لە سەر شیوەی فارسییە، چونکه زمانی فارسی بە (د- ت) نیشانە چاووگەکان دروست دەکات و گەردانیان دەکات، ئینجا بە پاشگری (ار) وشە (ار) پێژراویان لێ دروست دەکات هەرەک:

- (دیدن) دی + د + ار (دیدار)

- (کشتن) کش + ت + ار (کشتار)

- (گفتن) گف + ت + ار (گفتار)

- (گرفتن) گرفت + ار (گرفتار)

دەستەواژە (کریار) لە شیوەکانی کرمانجی ژووورو بەرانبەر بە (کردهوه - کردار) بەکار دەهێنرێت، ئەم وشە یەش لە رەگی چاووگی (کردن) که (کەر) (کره) لەگەڵ پاشگری (یار) دروست دەبێت، ئەم دروستبوونەش لە سەر شیوەی کوردییە، لەگۆرانی (ن) ی چاووگ بۆ (ر) پەیدا دەبێت که (کریان) دەبێتە (کریار) هەرەک (کریان - کر + یار) (پریان - پر + یار) (فرۆشیان - فرۆش + یار) (ناسیان - ناس + یار... تاد، چونکه زمانی کوردی لە بنەڕەتدا بە (ا - ی) نیشانە چاووگەکان دروست دەکات، وەک دەستووریش (ا) بۆ تێنەپەرەکانە، (ی) بۆ تێنەپەرەکانە، ئینجا بە نیشانە (ی) تێنەر و پاشگری (ار) بکەرەکانی چاووگ و وشە (ار) پێژراوەکانیان لێ دروست دەبێت، ئەمەش وا دەکات ئەو دەستەواژانە که لە زمانی فارسی بە (تار، دار) دروست دەبن لە کوردیدا بە (یار) دروست بێت هەرەک:

- (دیتن) دی + ی + ار (دییار) (دیار)

- (کوشتن - کوژین) کوژ + ی + ار (کوژیار)

- (ئاخفین) ئاخف + ی + ار (ئاخفیار) (ئاخپەر)

دەستەواژە (گیڕۆده) بەرانبەر (گرفتار)

بەکار دەهێنرێت، ئەم وشە یەش لە چاووگی (گرتن - گیران) دروستبوو، بەلام لەو یاسایە لای داوه که وشە (ار) پێژراوەکانی تریان پێ دروست بوو. (۳)

بە باوەری ئێمە دەستەواژە (کار) لە هەموو حالەتیکدا بەکار بهێنرێت و بنووسریت نەوێک (کردار)

۲- (کاری فرمان)، یان (کاری داخوازی)

ئەم دوو دەستەواژەیە بۆ ناولینانی یەک مەبەست بەکار دەهێنرێن، که بەرانبەر بە (فعل امر) ی عەرەبییە، بەلام ئەمە لە جێگە خۆیدا نییە، چونکه ئەگەر واتای هەردوو دەستەواژە بەراورد بکەین دەبینین واتای (فرمان) لە

(فرمانکردن) دروست بووه، واتای (داخوازی) له (داواکردن) پهیدا بووه، ئەم دوو واتایه‌ش بۆ ناولینانی کاره‌که له هه‌موو باریکدا به‌رانبه‌ر به‌واتای مه‌به‌سته‌که نیییه، چونکه دوو شیوازی ده‌برینی جیاوازن، هه‌روه‌ها دوو بکه‌ری جیاوازی‌شان لێ دروست ده‌بیت که یه‌کێکیان فه‌رمانکه‌ره و ئەوی تریان داواکه‌ر، بۆیه پێویسته ئەم جیاوازییه له نووسین و ناونانی بابته‌که‌دا ره‌نگ بداته‌وه بۆ ئەوه‌ی ناو و ناوه‌رۆکی بابته‌که له‌گه‌ڵ ناولینانه‌که گونجاو بیت.

ئێستا ده‌سته‌واژه‌ی (داخوازی) له‌بری (فه‌رمان) له پرۆگرامه‌کانی په‌روه‌ده‌دا به‌کار ده‌هێنرێت (٤)، به‌لام له رابوردوودا ده‌سته‌واژه‌ی (فه‌رمان) له شوێنی (کار و کردار)یش به‌کار ده‌هێنرا که ده‌گوتراو ده‌نوسرا (کار و فه‌رمانی رابوردوو - رانه‌بوردوو) (٥).

ده‌سته‌واژه‌ی (فه‌رمان) له چاووگی هاوبه‌شی (فه‌رمون - فه‌رمین - فه‌رموودن)ی نێوان زمانی کوردی و فارسی دروستبووه که به‌رانبه‌ر به (امر)ی عه‌ره‌بیه، به‌لام ده‌سته‌واژه‌ی (داخوازی) له چاووگی دارپێژراوی (داخوازین - داخواستن)ی کوردی دروستبووه که به‌رانبه‌ر به وشه‌ی (طلب)ی عه‌ره‌بیه که ده‌کاته (داواکردن) که ده‌لێین (ده‌خوازم به‌خۆشی بژیت)، واته (داواکارم به‌خۆشی بژیت)، یان که یه‌کێک بۆ داواکردنی کچیک ده‌چیت بۆ هاوسه‌رگه‌ری ده‌لێت (چوومه داخوازی)، واته چوومه داواکردنی کچیک بۆ هاوسه‌رگه‌ری.

بکه‌ره‌کانی فه‌رمان و داخوازی دوو چالاکی پێچه‌وانه‌ی یه‌کتر جێبه‌جێ ده‌که‌ن، له‌و کاته‌ی واتا‌کانیان له‌گه‌ڵ یه‌ک به‌راورد ده‌که‌ین، بکه‌ری فه‌رمان که‌سیکه فه‌رمان به‌سه‌ر که‌سیکی تر ده‌کات بۆ ئەنجامدان و ئەنجام نه‌دانی کارێک، که‌چی بکه‌ری داخوازی که‌سیکه داوا له‌که‌سیکی تر ده‌کات بۆ ئەنجامدان و ئەنجام نه‌دانی کاره‌که (٦)، ئەمه‌ش به‌و واتایه دیت که ئێشی بکه‌ری فه‌رمان، فه‌رمانکردنه، ئێشی بکه‌ری داخوازی داواکردنه.

جیناوی (من) له‌ کاری فه‌رمان و داخوازیدا به‌وه ده‌رده‌که‌وێت که چ که‌سیک ده‌وری قسه‌که‌ر ده‌بینیت، ئینجا له‌وانه‌یه ئەو که‌سه که‌سی یه‌که‌م بیت و داوای کارێک له‌که‌سی دووهم بکات، یان به‌ پێچه‌وانه‌وه بیت و که‌سی دووهم داوای کارێک له‌ که‌سی یه‌که‌م بکات،

چونکه به‌پێی واتا و مه‌به‌ست، قسه‌که‌ر له‌ نێوان که‌سی یه‌که‌م و دووهم ئالوگۆر ده‌بیت، ئەمه‌ش واده‌کات که‌سی یه‌که‌م به‌ دوو ده‌ور ده‌ربکه‌وێت، ده‌ورێکیان فه‌رمانکه‌ر و ئەوی تریان داواکه‌ر بیت، بۆ نمونه له‌ حاله‌تیکدا که که‌سیک ده‌لێت (ئه‌و که‌سه بکوژه، یان مه‌کوژه) - (ئه‌و خانوو به‌فرۆشه، یان مه‌فرۆشه) - (ئه‌و ئاوه برژینه، یان مه‌برژینه) - (ئه‌و کاغه‌زه بسووتینه، یان مه‌سووتینه) فه‌رمانی بکه‌ره‌که دیاره، که له‌ که‌سی یه‌که‌مه‌وه‌یه و له‌ که‌سی دووهم ده‌کریت، به‌لام له‌ حاله‌تیکدا تر ده‌کات که که‌سیک ده‌لێت (ئه‌و که‌سه بکوژم، یان نه‌کوژم) (ئه‌و خانوو به‌فرۆشم، یان نه‌فرۆشم) (ئه‌و ئاوه برژینم، یان نه‌برژینم) (ئه‌و کاغه‌زه بسووتینم، یان نه‌سووتینم) هه‌رگیز واتای فه‌رمان نادات، به‌لکو ئەوه که‌سی دووهمه داوا له‌که‌سی یه‌که‌م ده‌کات بۆ ئەنجامدان و نه‌دانی کاره‌که.

کاری فه‌رمان: - کارێکه له‌ هه‌موو حاله‌ته‌کاندا که‌سی یه‌که‌م فه‌رمان به‌سه‌ر که‌سی دووهمی تاک، یان کۆدا ده‌کات بۆ ئەنجامدان و ئەنجام نه‌دانی کاره‌که وه‌ک له:

- بکوژه، بیکوژه، بیانکوژه، بکوژن، بیکوژن، بیانکوژن.

مه‌کوژه (نه‌کوژه)، مه‌یکوژه (نه‌یکوژه)، مه‌یانکوژه (نه‌یانکوژه)، مه‌کوژن (نه‌کوژن)، مه‌یکوژن (نه‌یکوژن)، مه‌یانکوژن (نه‌یانکوژن).

- به‌فرۆشه، بیه‌فرۆشه، بیانفرۆشه، به‌فرۆشن، بیه‌فرۆشن، بیانفرۆشن.

مه‌به‌فرۆشه (نه‌به‌فرۆشه)، مه‌یه‌فرۆشه (نه‌یه‌فرۆشه)، مه‌یانفرۆشه (نه‌یانفرۆشه)، مه‌به‌فرۆشن (نه‌به‌فرۆشن)، مه‌یه‌فرۆشن (نه‌یه‌فرۆشن)، مه‌یانفرۆشن (نه‌یانفرۆشن).

- به‌برژینه، بیه‌برژینه، بیانبرژینه، به‌برژین، بیه‌برژین، بیانبرژین.

مه‌برژینه (نه‌برژینه)، مه‌یه‌برژینه (نه‌یه‌برژینه)، مه‌یانبرژینه (نه‌یانبرژینه)، مه‌برژین (نه‌برژین)، مه‌یه‌برژین (نه‌یه‌برژین)، مه‌یانبرژین (نه‌یانبرژین).

- بسووتینه، بیسووتینه، بیانسووتینه، بسووتین، بیسووتین، بیانسووتین.

مه‌سووتینه (نه‌سووتینه)، مه‌یسووتینه (نه‌یسووتینه)، مه‌یانسووتینه (نه‌یانسووتینه)، مه‌سووتین (نه‌سووتین)، مه‌یسووتین (نه‌یسووتین)، مه‌یانسووتین (نه‌یانسووتین).

- هه‌لبگره، هه‌لی بگره، هه‌لیان بگره، هه‌لیان بگرن... تاد.

هه‌ل مه‌گره، هه‌لی مه‌گره، هه‌لیان مه‌گره، هه‌لیان مه‌گرن... تاد.

کاری داخوازی: - کاریکه که سیتک داوا، یان پرس به که سیتی تر ده‌کات بوئه نجامدان، یان نه نجام نه‌دانی کاریک، نه‌مه‌ش به پیتی دوو حالته درده‌که‌ویت:

حاله‌تی یه‌که‌م: که‌سی دووهم داوای کردن، یان نه‌کردنی کاریک له که‌سی یه‌که‌م ده‌کات وهک له:

- بکوژم - واته (من نهو بکوژم) (پیاوه‌که بکوژم).
- بیکوژم - واته (من نهو بکوژم) (پیاوه‌که بکوژم).
- بیانکوژم - واته (من نهوان بکوژم) (پیاوه‌کان بکوژم).

- نه‌کوژم - واته (من نهو نه‌کوژم) (پیاوه‌که نه‌کوژم).
- نه‌یکوژم - واته (من نهو نه‌کوژم) (پیاوه‌که نه‌کوژم).

- نه‌یانکوژم - واته (من نهوان نه‌کوژم) (پیاوه‌کان نه‌کوژم).

- هه‌ل بگرم، هه‌لی بگرم، هه‌لیان بگرم.
- هه‌ل نه‌گرم، هه‌لی نه‌گرم، هه‌لیان نه‌گرم... تاد.

حاله‌تی دووهم: که‌سی یه‌که‌م پرسى کردن، یان نه‌کردنی کاریک به که‌سی دووهم ده‌کات وهک له:

- بتکوژم - واته (من تو بکوژم).
- بتانکوژم - واته (من ئیوه بکوژم).
- نه‌تکوژم - واته (من تو نه‌کوژم).
- نه‌تانکوژم - واته (من ئیوه نه‌کوژم).
- هه‌لت بگرم - هه‌لتان بگرم - هه‌لتان بگرن.
- هه‌ل نه‌گرم - هه‌لتان نه‌گرم... تاد.

تیبینی

- نیشانه‌ی کاری فه‌رمان پیتی (ب) ه، به‌لام نه‌م نیشانه‌یه بو کاری داخو‌ا‌زیش به‌کار ده‌هینریت. (۷)

- نیشانه‌که له کاره ناساده‌کان ده‌توانریت ده‌ریخ‌ریت، یان ون بکریت به‌بج نه‌وه‌ی واتا و مه‌به‌ست بگو‌ریت، وهک له (هه‌ل بگره = هه‌ل‌گره / دابنیشه = دابنیشه / رابکه = راکه / سه‌ربیره = سه‌ربیره / پشوو بده = پشوو ده... تاد .

پیشنیار

به‌پیتی نه‌و روون‌کردنه‌وه و لی‌ک‌دانه‌وه‌ی سه‌ره‌وه درده‌که‌ویت که کاری فه‌رمان و داخو‌ا‌زی دوو حالته‌ی له‌یه‌کتر جیا‌وا‌زن، بو‌یه وا راستتره له‌یه‌کتر جیا‌ب‌کریتنه‌وه، نه‌م جیا‌کردنه‌وه‌یه‌ش به دوو شیوه ده‌بیت که پی‌ویسته ریک‌که‌وتنی زمانه‌وانان و شاره‌زایانی له‌سه‌ر بکریت:

شیوه‌ی یه‌که‌م: کاری فه‌رمان و کاری داخو‌ا‌زی وهک دوو کاری سه‌ربه‌خو هه‌ژمار بکرین، هه‌روهک کاری رابوردوو - رانه‌بوردوو.

شیوه‌ی دووهم: کاری داخو‌ا‌زی به شی‌وا‌زیتی کاری فه‌رمان هه‌ژمار بکریت، هه‌روهک چون کاری ته‌واو و به‌رده‌وام و نزیک و دوور له کار و کاتی رابوردوو - کاری ئیستا و داهاتوو له رانه‌بوردوو په‌یدا ده‌بیت. پی‌ویسته ده‌سته‌واژه‌ی (کاری فه‌رمان) به‌کار به‌هینریت نه‌وهک (کاری داخو‌ا‌زی)

۳- (بکره)، یان (کارا)

نه‌م دوو وشه‌یه له چاوگی (کردن) دروستبوونه. نه‌م چاووگه‌ش چاووگیتی هاوبه‌شه له‌نیوان زمانی کوردی و فارسی.

له‌نه‌نجامی سه‌رنج‌گرتن له نووسینه کوردییه‌کان ئیستا ده‌بینن به‌کاره‌ینانی نه‌م دوو ده‌سته‌واژه‌یه به‌شیوه‌یه‌کی که‌م و هه‌ندی که‌س به‌یه‌ک واتا و بو‌یه‌ک مه‌به‌ست له‌ناولینانی بابه‌تیکتی ریزمانیدا به‌کاری ده‌هینن له‌به‌رانه‌ر (فاعل) ی عه‌ره‌بیدا.

ده‌سته‌واژه‌ی (بکره) به‌ره‌گی بنه‌رده‌تی چاووگی (کردن) دروستبووه که (که‌ره)، به‌لام له زمانی کوردیدا گو‌رانی به‌سه‌ردا هاتوو، هه‌ر له سه‌ره‌تاوه (ه) له ره‌گه‌که‌ی سواوه، ئینجا چاووگی (کردن) ی لی دروست کراوه، له‌گه‌ردان‌کردنیشدا وهک ناوازه درده‌که‌ویت، چونکه ره‌گه‌ بنه‌رده‌تییه‌که‌ی هه‌روهک چاووگه ئاساییه‌کان له کاری رانه‌بوردوو درناکه‌ویتنه‌وه (کرد - ده‌کات - بکه)، به‌لام له دروستکردنی ده‌سته‌واژه‌ی (بکره) دا هه‌روهک (بده - بیه‌ر - بفرۆش - بکوژ - بکیل - بنوس... تاد به‌شیوه ئاساییه‌که‌ی به (ب + ره‌گه‌ بنه‌رده‌تییه‌که‌ی) دروستبووه، هه‌روهک بکه‌ری هه‌موو کاره‌کانیش هه‌ل‌گری نه‌و واتایه‌یه که ناخپوه مه‌به‌ستییه‌تی وهک نه‌نجام‌ده‌ری کار.

ده‌سته‌واژه‌ی (کارا) له نه‌نجامی گو‌رانی (ه) بو (ا) له

رهگی (کهه) دهسته واژه‌ی (کار) دروست بووه، ئینجا که (ا) ی بۆ زیاد ده‌کریت (کارا) دروست بووه، به‌لام هه‌رگیز ئه‌م وشه‌یه واتای (بکهه) نادات، به‌لکو واتای چالاک ده‌دات، بۆیه له جیگه‌ی خۆیدا نییه ئه‌گه‌ر له شویتنی (بکهه) به‌کار به‌یتریت، هه‌روه‌ک که ده‌لێین (ئه‌م حکومه‌ته حکومه‌تیکی کارایه) (ئه‌م کهسه کهسیکی کارایه).

پتیبسته له ئاخوتن و نووسیندا دهسته‌واژه‌ی (بکهه) بۆ (فاعل) به‌کار به‌یتریت نه‌وه‌ک (کارا).

4- (پابردوو، رانه‌بردوو)، یان (پابردوو، رانه‌بردوو)

ئه‌م دوو دهسته‌واژه‌یه به‌شێوه‌یه‌کی به‌ریلاو و تیکه‌ل هه‌ر یه‌که‌یان له شویتنی ئه‌وی تر به‌کار ده‌هێتریت، به‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌ست به‌و جیاوازییه بکریت که له‌نیوان دروستبوونیاندا هه‌یه.

له رواله‌تدا وا ده‌رده‌که‌ویت که دهسته‌واژه‌ی (پابردوو) پیکهاته‌یه‌که له (پابردن) هه‌روه‌ک (پاکردوو - راخستوو - راگرتوو) که له (پاکردن - راخستن - راگرتن) دروست ده‌بن، به‌لام له‌م رواله‌تدا هه‌له‌یه‌کی زه‌ق هه‌لچینراوه، که (پابردن) به‌ چاوه‌گیکی دارێژراو هه‌ژمار کراوه، چونکه راستییه‌که‌ی (پابردن) چاوه‌گ نییه، به‌به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی له‌گه‌ردانکردنی کاره‌کاندا که مه‌رجی هه‌بوونی چاوه‌گه (پابرد - راده‌بات - رابیه) ده‌رده‌که‌ویت که له هه‌یج حاله‌تیکدا واتای گه‌ردانی نییه و کاری بێ دروست ناکریت:

- (پابرد) وه‌ک کورتکراوه‌ی (پابورد) به‌هه‌مان واتا به‌کار ده‌هێتریت.

- (راده‌بات) بێ واتایه.

- (رابیه) هه‌یج پتیه‌ندییه‌کی به (پابردن) هه‌ نییه، به‌لکو گه‌ردانی چاوه‌گی (پابوون) هه (پابوو - را ده‌بیت - رابیه) که به واتای هه‌لسانه‌وه و به‌ ئاگا هاتنه‌وه دیت، که‌واته ته‌نیا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی (پابرد) له شویتنی (پابورد) به‌کار ده‌هێتریت، بۆیه وا ده‌زانریت که (پابردن) چاوه‌گه و (پابردوو) ی لێ دروست ده‌بیت.

دهسته‌واژه‌ی (پابوردوو) له چاوه‌گی دارێژراوی (پابوردن) دروست ده‌بیت، ئه‌م چاوه‌گه له کرمانجی ژوو‌روودا به‌ شێوه‌ی (پابوورین) به‌کار دیت که (پابووری) به‌هه‌مان واتای لێ دروست ده‌بیت.

(پابوورین، پابوردن) دوو چاوه‌گی دارێژراون (پابووری، پابورد) - راده‌بووریت - پابووره) به‌گۆرانی نیشانه‌ی چاوه‌گه‌که له (ی) بۆ (د) جیاوازی له‌ نیوان (پابوردوو) (پابووری) دروستبووه.

دهسته‌واژه‌ی (پابردوو) وشه‌یه‌که له‌ئه‌نجامی سوانی (و) له (پابوردوو) دروست بووه، به‌لام به‌ شێوه‌یه‌ک جیگه‌ی گرتوو‌ته‌وه که شێوه‌ بنجییه‌که‌ی خۆی ون کردوو، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌یه، چونکه ئه‌م پیتته (و) ه‌ ژۆر کورت ده‌رده‌بیریت، بۆیه له‌کاتی گۆکردن و ده‌رپیرنی ئاخێوه‌ردا ده‌گۆنجیت و سووک و ئاسان ده‌سویت، هه‌روه‌ک ئاشکراشه که مه‌یلی گۆنجان و کورتکردنه‌وه له ده‌رپین و نووسیندا زاله، بۆیه به‌بێ ئاگایی و به‌هه‌له به‌کارهێنانی دهسته‌واژه‌ی (پابردوو) له شویتنی (پابوردوو) راهاتنی له‌سه‌ر دروست بووه، ته‌نانه‌ت له کتیبه‌کانی خۆپندن و په‌روه‌رده و زمانه‌وانییه‌کانیش ئه‌م هه‌له‌یه به‌رچاو ده‌که‌ویت، له کتیبی ئاخوتنی زمانی کوردی - کۆری زانیاری کورد چ ۲- ۲۰۱۱ به‌شێوه‌یه‌کی تیکه‌لاو له‌ چهندان شویتندا ئه‌م دوو وشه‌یه له شویتنی یه‌کتر به‌کار هێنراون، له کتیبی رێزمان و خۆپندنه‌وه‌ی کوردی - پۆلی شه‌شه‌می به‌ره‌تی چ ۱۰- ۲۰۱۷ له (۳۶) جار نووسینی ئه‌م دهسته‌واژه‌یه‌دا ته‌نیا دوو جار به‌شێوه راستییه‌که‌ی که (پابوردوو - رانه‌بووردوو) - ه‌ نووسراوه ئه‌وانی تر هه‌مووی به‌شێوه هه‌له‌که‌ی (پابردوو - رانه‌بووردوو) نووسراون.

به‌ باوه‌ری من ئه‌م هه‌له‌یه به‌شیکه‌ی له‌ ئه‌نجامی نه‌زانی تایپیتسته‌کانه، به‌شیکه‌ی تری له‌ ئه‌نجامی بێ بایه‌خی و گۆی بێ نه‌دانه به‌ ریک‌خستنی زمان و رێنووسی کوردی له‌لایه‌ن لێژنه‌کانی په‌روه‌رده و ده‌زگا پتیه‌ندیداره‌کانه‌وه، به‌شیکه‌ی تری هه‌ر به‌راستی له‌ئه‌نجامی نه‌زانی و جیاوازی نه‌کردنه له‌نیوان هه‌ردوو دهسته‌واژه‌که‌دا.

پتیبسته هه‌رده‌م (پابوردوو - رانه‌بووردوو) بنووسریت نه‌وه‌ک (پابردوو - رانه‌بووردوو).

5- (ده‌فرۆشیت)، یان (ده‌فرۆشیت)، یان (ده‌فرۆشیت)

(ده‌کا)، یان (ده‌کات)، یان (ده‌کاتن)
(ده‌هه‌ژیت)، یان (ده‌هه‌ژیت)، یان (ده‌هه‌ژیت)
(ده‌هه‌ژینی)، یان (ده‌هه‌ژینیت)، یان (ده‌هه‌ژینیت)
لکاندن و نه‌لکاندنی پیتته پاشگری (ت - تن) له

گهردانکردنی کاری رانه بوردوی تیپه ر و تیپه په ر نه و
جیاوازییه که له نووسین و ناخاوتندا دهرده که ویت،
به لām به ناسایی ده زانریت، چونکه له هیچ باریکدا و اتا
و مبهست ناگوریت نه گه ر پیتته پاشگری (ت، تن) یان
پیوه بلکیتیریت، یان نه لکیتیریت، بو نمونه نه گه ر بلتیت
و بنووسیت:

- (نه و خانووه که ی ده فروشی - نه و خانووه که ی
ده فروشیت - نه و خانووه که ی ده فروشیتن)

- (نه و کار ده کا - نه و کار ده کات - نه و کار
ده کاتن)

- (زه وی ده هه ژئی - زه وی ده هه ژتیت - زه وی
ده هه ژیتن)

- (زه وی ده هه ژینئی - زه وی ده هه ژینیت - زه وی
ده هه ژینیتن)

پیتتی (ن) که به دوای (ت) که وه ده لکیتیریت و
ده گوتیریت (ده فروشیتن - ده کاتن - ده هه ژیتن -
ده هه ژینیتن)، نه گه رچی که م باسی ده کیریت و له نووسیندا
به کار ناهیتیریت، به لām له ناخاوتنی شیوه ی سورانیدا
جاووبار به کار ده هیتیریتن.

پیتته (ت - تن) زیاده نه بو پله بالای ته و کید وهک
چون پله ی بالای جیاوازی (تر - ترین) هه یه (باش و
باشتر و باشترین / جوان و جوانتر و جوانترین) به هه مان
شیوه (ده فروشی و ده فروشیت و ده فروشیتن... تاد هه یه .

(ده فروشی و ده کا و ده هه ژئی و ده هه ژینئی) وهک نه وه
وايه که کردنی کاره که ناسایی بیت، به لām (ده فروشیت و
ده کات و ده هه ژیت و ده هه ژینیت) وهک نه وه وایه که
کاره که به دلنیا یی ده کیریت، که چی (ده فروشیتن و ده کاتن
و ده هه ژیتن و ده هه ژینیتن) وهک نه وه وایه که کردنی
کاره که دلنیا تره وه هر ده کیریتن.

به باوهری نیمه پیتته (ت) له (ده فروشیت - ده کات -
ده هه ژیت - ده هه ژینیت) بنووسیریت، نه گه ر له
ناخاوتنیش دهرنه خیریت، به لām به کارهینانی (تن) له
نووسیندا به پیوست نازانریت، نه گه رچی له ناخاوتنیش
به کار بهیتیریت.

۶- (پیت)، یان (تیپ)

هه ندیک که س نه م دوو دهسته واژه یه له بری یه کتر
به کار ده هین و هه ردو و کیشیان به یه ک و اتا ده زانن،
چونکه و لیک ده ده نه وه که هه ردو و دهسته واژه که له یه کتر

دروست بوونه، نه م لیکدانه وه یه ش له دوو روانگه وه
سه رچاوه ی گرتووه، یه که میان نه وه یه که وشه ی (تیپ) به
هه لگه راوه ی (پیت) ده زانن، به واتای نه وه ی و لیک
ده ده نه وه که پیتته کانی نه م دوو وشه یه جیگورکییان پی
کراوه، بو یه به م شیوه یه دهرده پردریت، هه رو هک (ته زه =
ته رزه / به فر = به رف / قشپل = پشقل / رو نین =
نورین... تاد دوو ده میان نه وه یه دهسته واژه ی (تیپ) له
(تیپ (Tipe) ی ئینگلیزی لیکدانه وه ی بو ده کیریت و له
واتای (پیت) ی کوردی نریک ده کیریتته وه، بو یه
(تیپ) یش هه ر به (پیت) ده زانن، به لām راستییه که ی
به کارهینانی نه م دوو دهسته واژه یه له بری یه کتر کارتیکی
هه لگه یه، چونکه هه ر وشه یه ک و اتایه کی جیاواز و
سه ربه خو ی هه یه، نه جیگورکیی پیت له م دوو وشه یه دا
رووی داوه، نه ها وواتا کردنی وشه ش له نیوان دوو زمانی
سه ربه خو ی کوردی و ئینگلیزیدا کارتیکی گونجاوه، بو یه
نابیت له بری یه کتر به کار بهیتیریتن.

دهسته واژه ی (تیپ) به واتای یه کگرتنی کومه لیک
که س دیت بو نه نجامدانی کاریک هه رو هک (تیپه
وه رزشییه کان) (تیپه هونه رییه کان)... تاد له زمانی
کوردیشدا به رانبه ر واتای (تیپ) و یه کگرتنی کومه له دا
چهند دهسته واژه یه کی تریش به کار ده هیتیریتن، به لām به
جیاکردنه وه ی پیکهاته کانی له نیوان مرؤف و ناژهل و
که لوپهل و شتومه کدا بو نمونه (په وه) بو سه گ و که ر و
بالنده، (گار ان) بو چیل و مانگا، (میگهل، ران) بو
مه رو بزن، (تاخم) بو کومه لیک شت و که لوپه لی وهک
یه ک وهک (تاخم فه خفوری - تاخمه وشه... تاد،
(دهسته، تاخم) بو کومه لیک گیانه وهر دیت، ئینجا نه گه ر
چ مرؤف و چ ناژهل بیت، (دهسک) وهک (دهسکه توور
- دهسکه که ره وز، (حه مکه) وهک (حه مکه پیوا،
حه مکه ناو)

(چه پک) وهک (چه پکه گول).

پیتووسته نه م دوو دهسته واژه یه له بری یه کتر به کار
نه هیتیریتن و تیکه لی یه کتر نه کیرین، به لکو هه ر وشه یه ک
به پیتی و اتاکه ی له یه کتر جیا بکیریتته وه و بنووسریت،
وشه ی (پیت) به واتای (حرف)، (تیپ) به واتای
(فریق) به کار بهیتیریت.

۷- (بخوتنه وه)، یان (بخوتنه ره وه)

(بنووسه وه)، یان (بنووسه ره وه)

(بخۆوه)، یان (بخۆروه)

(بکهوه)، یان (بکهروه)

ئهم دوو شیوه دهرپرین و نووسینه له گهردانی کاری فههماندا کارتیکه له زمانی کوردیدا بهرچاو دهکوهیت، بهلام له بهر ئهوهی واتا و مهبهست ناگۆریت، بۆیه نه له ئاخاوتن و نه له نووسیندا بهههههند وهرناگهریت و بهئاسایی دهزانریت، بهلام وهک بابیهتیکی زمانهوانی پیتوبسته شیرکردنهوهی بۆ بکریت، که له بهرچی له ههندیک حاله تدا پسته (ری لاواز دهخریته نیوان کار و پاشگری (هوه) له ههندیک حاله تیش دانانریت.

به باوهری ئیمه دهرخستن ئهم (ر) -ه لاوازه به پیتی تیکه لکردنی دوو حاله ته که به کیکیان راسته و ئهوی تریان ههلهیه، ئهوهی راسته پسته (ر) ه لاوازه که بنجی رهگه کهیه، بۆیه ده بیت له نووسین و گوکردندا دهر بخریت، ئهوهی ههله شه ئهوهیه که (ر) -ه لاوازه که زیادیه و له لاه دههینریت، ئینجا دهخریته نیوان کار و پاشگره که، بهلام که گونجوه تیکه له به گهردانی کاره که له ئاخاوتن و نووسیندا کراوه.

تیکه لکردنی راست و ههله لهم بابه تدا له ئه نجامی چهند هوکاریکه وهیه:

یهک - وهک ناوبه ند دهرده که ویت لهو کاته ی که دهخریته نیوان پسته بزۆینی (ه) ی کۆتایی کاره که و (ه) ی سه ره تای پاشگره که (هوه) وهک له (بفرۆشه + هوه - بفرۆشه + ر + هوه / بنووسه + هوه - بنووسه + ر + هوه / بخوولینه + وه - بخوولینه + ر + هوه... تاد، بۆیه ههندیک کهس له گوکردن و نووسیندا به پیتوبستی دهزان.

دوو - وهک تاییه هه ندی شیوه زار و گونجانی سه رزار دهرده که ویت له دهر پریندا لهو کاته ی که به (ر) ه لاوازه که وه گۆده کریت، چونکه واتای کاره که ناگۆریت، به لکو له دهر پریندا ئاوازیکی گونجای لی دروست ده بیت، بۆیه ههندیک کهس له گوکردن و نووسیندا به ئاسایی دهزان.

سێ - وهک پله یه کی به رزتر بۆ واتای دووباره ی پاشگری (هوه) دهرده که ویت لهو کاته ی که (ر) -ه لاوازه که گۆده کریت و دنوسریت، چونکه دووباره یی له ئه نجامدانی کاره که به هیتتر ده کات، بۆیه ههندیک کهس له گوکردن و نووسیندا به پیتوبستی دهزان.

پهراویزه کان:

١- پ- د، ئه وهره حمانی حاجی مارف ههردهم (کرداری ی له بری (کار) به کار دههینا - سهیری کتیبه کانی (پژمانی کوردی - بهرگی یه کهم - مۆرفۆلۆژی - بهشی یه کهم - ناو - چ- ١ج - ١٩٧٩)) (پژمانی کوردی - بهرگی یه کهم - مۆرفۆلۆژی - بهشی پینجهم - کردار - چ- ٢ج - ٢٠١٤) بکه.

٢- پروانه (گۆفاری نه کادییای کوردی - ژماره ٣٢-٣٠١٥ - پتوهندی و جیاوازی رهگ له چاووگ و له کاردا - ١٩٥٧ - کازم عهباس).

٣- بۆ زانیاری زیاتر پروانه - (گۆفاری نه کادییای کوردی - ژماره ٣٢-٣٠١٥ - پتوهندی و جیاوازی رهگ له چاووگ و له کاردا - کازم عهباس).

٤ - خویندنه وهو پژمانی کوردی - پۆلی شه شه می بنه رته ی - چ- ١٠ - ٢٠١٧.

٥- نووری عدلی نه مین دهسته واژه ی (فه رمان) ی له بری (کار) به کار هیناوه له: کتیبه کانی (نهرک و شۆینی راناوه که سییه کان له ئاخاوتنی کوردیدا - چ- ١ج - ١٩٨٦ - به غدا) - (پژمانی کوردی - چ- ٢ج - ٢٠١٢ - ههولیر).

٦- نه نجامدان و نه نجام نه دانی کار له زمانی کوردیدا به نیشانه ی نه ریتی (مه، نه) دهرده خریت، ئهم دوو نیشانه ی هه بهرانبهر به یه کترن، بهلام به پیتی تاییه هه ندی شیوه زاره کان ئالوگۆر ده بن: له کرمانجی خواری ودا (مه) زیاتر له گه ل (مه کوژه، مه فرۆشه، مه پۆینه، مه سووتینه... تاد به کار ده هینریت که چی له کرمانجی سه روودا (نه) زیاتر وهک له (نه کوژه، نه فرۆشه، نه پۆینه، نه سووتینه... تاد به کار ده هینریت له هندیکی حاله تیشدا به تیکه لی به کار ده هینریت وهک (نه مکۆژه - مه مکۆژه / نه مانکوژه - مه مانکوژه / مه یکۆژه - نه یکۆژه / مه یانکوژه - نه یانکوژه... تاد.

٧- نامرازی (ب) جگه له فرمان بۆ مهبهستی تریش به کار دیت وهک (ئیزن خواستن: نه ری پرۆم؟ یان هه ره شه وه ها بکه ی خۆت ده بینیته وه)، یان مه رج دانان: ئهم کارم بۆ بکه ییته گهردنت نازاد ده کهم... تاد نامرازی (ب) جوژی به کاره یانی تریشی هه یه جگه له مانه، بهلام هه موویان له حوکمی (ب) ی فه رماندان بۆ یه کا له نووسیندا وهک نه و دنوسرین (پینوسی کوردی - ١٩٧٦- ١٣٧).